

## บทที่ 3

### มรดกตกทอดทางการศึกษาของโรมัน

ระหว่างปี 1000 ถึง 850 ก่อนคริสตกาล มีชาวอินโดยูโรเปียน พวกหนึ่งอพยพเข้ามาจากบริเวณลุ่มแม่น้ำดานูบ พวกที่อพยพมาใหม่นี้เรียกว่า พวกไอทาลิก พวกไอทาลิกพูดภาษาเดียวกันจะแตกต่างกันไปบ้างตามสำเนียงของแต่ละท้องถิ่น แบ่งออกเป็นพวกใหญ่ ๆ 3 พวก คือ

1. พวกอัมเบรียนส์ หรือซาปอนี อยู่แถบภูเขาทางภาคตะวันออก และใกล้ลุ่มแม่น้ำไทเบอร์ลงมา

2. พวกแซมไนต์ ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบภูเขา แต่อยู่ใต้พวกซาปอนีลงมา

3. พวกละติน อยู่ทางตอนใต้สุดของแม่น้ำไทเบอร์ ตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบละติอุม ในหมู่พวกไอทาลิกด้วยกัน ชนเผ่าที่สำคัญที่สุดคือ พวกละติน พวกนี้พูดภาษาละติน ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นและมักอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ สร้างเมืองที่อยู่ให้มีลักษณะเป็นป้อมปราการ เพื่อป้องกันภัยจากศัตรูภายนอก ในบรรดาเมืองที่ชาวละตินสร้างขึ้นและต่อมามีฐานะนำชาวละตินเผ่าอื่น ๆ คือ เมืองโรม ซึ่งตั้งอยู่บนแม่น้ำไทเบอร์ นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า คำว่า "โรม" อาจมาจากชื่อโรมูลัส ซึ่งเป็นผู้สร้างกรุงโรม หรืออาจจะมาจากว่าดินแดนแถบนั้นเป็นที่สูง จึงเรียกว่า "โรม" ซึ่งแปลว่า ที่สูง

เมื่อเปรียบเทียบทางด้านภูมิศาสตร์ของโรมันกับกรีซแล้ว จะเห็นว่าโรมันมีพรมแดนธรรมชาติที่ได้เปรียบมากกว่ากรีซหลายประการ คือ โรมันมีที่ราบ

อันกว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์ มีภูเขาซึ่งไม่เป็นที่ถกเถียงการศึกษาค้นคว้ากับโลกภายนอก มีที่ราบลุ่มอุดม ทางตอนใต้ของกรุงโรมสามารถทำการเพาะปลูกได้อย่างเต็มที่ หลังจากทำทางระบายน้ำและทำการชลประทานโดยการขุดคูส่งน้ำแล้ว หุบเขาที่อยู่ใกล้เคียงมีป่าไม้และเป็นที่เหมาะในการเลี้ยงสัตว์ กรุงโรมมีหุบเขาเจ็ทตุล และมีแม่น้ำไทเบอร์ไหลผ่าน เหมาะในการที่จะใช้เป็นป้อมปราการ และป้องกันการรุกรานจากข้าศึกได้เป็นอย่างดี ทางตอนเหนือของกรุงโรมเป็นที่อยู่ของพวกอิทรัสกัน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ทางเอเชียนไมเนอร์ ได้เข้ามาขายย้ายอิศาติและศิไลคินแดนทางเหนือของที่ราบลุ่มใน 700 ปีก่อนคริสตกาล พวกอิทรัสกันได้ขยายอาณาเขตลงมาทางใต้และเข้ายึดกรุงโรมได้หลังจาก 600 ปีก่อนคริสตกาล กรุงโรมมีความเจริญรุ่งเรืองระหว่างศตวรรษที่สิบก่อนคริสตกาล ภายใต้การปกครองของกษัตริย์แห่งอิทรัสกัน ชาวพื้นเมืองไม่พอใจที่คงตกอยู่ใต้การปกครองของชนชาติอื่น จึงได้ร่วมมือกับพวกละตินเผ่าอื่น ๆ ทำการกบฏต่อต้านทหารกินลงได้ ใน 509 ปีก่อนคริสตกาล ทหารกินต้องยอมปลดปล่อยให้นครรัฐละตินต่าง ๆ เป็นอิสระ ภายในระยะเวลาอีก 250 ปี ต่อมากรุงโรมสามารถขยายอำนาจเข้าไปปกครองคาบสมุทรอิศาติได้ทั้งหมด

สิ่งที่ชาวโรมันให้ไว้เป็นมรดกได้แก่ ศาสนาของชาวโรมันโบราณ ศาสนาแห่งกรุงโรมตั้งอยู่บนความกลัว ไม่มีสิ่งใดที่กำหนดเป็นแน่นอน ศาสนาของชาวโรมันจึงเป็นศาสนาที่ใครเลือกนับถือได้นับถือเอา อำนาจเทวดาในกรุงโรมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ศาสนาของกรุงโรมเป็นศาสนาที่มีกฎหมายเป็นเครื่องคอยกำหนดขั้นผู้ปกครองโรมในยุคต่อมา มรดกของชาวโรมันส่วนใหญ่ได้แก่การสร้างสรรสิ่งที่มีประโยชน์ในการใช้อย่างแท้จริงในวงการด้านศิลปะ วรรณคดี การละคร และปรัชญา ชาวโรมันศึกษาและเลียนแบบอารยธรรมของกรีกเป็นส่วนใหญ่ แต่ใน

ก้านการจักกองทัพบก การจัดการปกครอง กฎหมาย และการก่อสร้างเพื่อสาธารณะประโยชน์ทั้งหลาย ชาวโรมันมีความสามารถเหนือกว่าชนชาติอื่นใดในสมัยโบราณ

ชาวโรมันรักความสะอาดสบายซึ่งแสดงออกมาในรูปการก่อสร้างที่สามารถและมีฝีมือเป็นเยี่ยม การก่อสร้างของโรมันส่วนใหญ่เป็นการสร้างเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น การก่อสร้างถนน ท่อระบายน้ำ ท่อส่งน้ำ สระอาบน้ำ สนามกีฬา และประตูกุญแจ เป็นต้น ท่อส่งน้ำที่มีชื่อเสียงที่โรมันสร้างอยู่ที่นครเซโกเวียในประเทศสเปน ผลงานชิ้นนี้กล่าวกันว่าเป็นอัจฉริยะของสถาปนิกชาวโรมัน เป็นศิลปโรมันอันสง่างามที่เป็นอมตะมาครายเท่าทุกวันนี้ ถนนโรมันบางสายยังใช้มาจนทุกวันนี้ สำหรับมรดกทางวัฒนธรรมคึกคักของชาวโรมัน วรรณคดีส่วนใหญ่ของโรมันเลียนแบบวรรณคดีกรีก และเมื่อเปรียบเทียบกับวรรณคดีกรีกแล้ว วรรณคดีโรมันก็ดีกว่าวรรณคดีกรีก นักเขียนชาวโรมันขาดแรงกล้าใจทางศาสนา และความนึกฝันคาคคะเนอันเป็นลักษณะสำคัญที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจแก่นักเขียนกรีก ชาวโรมันส่วนใหญ่ไม่ใช่เป็นคนช่างคิดช่างฝัน แต่เป็นคนที่มีถนัดในทางปฏิบัติมากกว่า วรรณคดีละตินเริ่มเฟื่องฟูตั้งแต่ตอนปลายสมัยสาธารณรัฐมีค่าประพันธ์ประเภทร้อยแก้วของซีเซโร และซีซาร์ ค่าประพันธ์ประเภทโคลงกลอนของลูเครเชียส และบทเพลงรัก กับค่าประพันธ์กลอนเสียดสีของแคทูลุส งานเขียนของซีเซโรและซีซาร์มักจะนิยมบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในสถาบันการศึกษาที่ยังสอนภาษาละตินอยู่ งานของซีเซโรที่เขียนไว้ส่วนใหญ่ได้แก่จดหมาย สุนทรพจน์ และเรียงความซึ่งมีความงดงามของภาษา และส่วนที่ไพเราะจะจับใจโน้มน้าวใจผู้อ่านผู้ฟังได้เป็นอย่างดี นักประพันธ์ในสมัยต่อมา เช่น เพทราซ ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา กิบบอนในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และเซอร์ซิลในสมัยศตวรรษที่ 20 ได้ยึดแนวการผูกประโยคแบบของซีเซโร ซีเซโรเป็นทั้งนักปรัชญา นักการปกครอง และ

นักการเมือง แต่อาชีพที่เขาประสบความสำเร็จที่สุดคือ อาชีพทนายความ ซีเซโร เป็นทนายความที่ไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น เวอร์จิลเป็นกวีที่ขึ้นชื่อใน รัชสมัยออคตุสตุส ได้เขียนบทกลอนโดยอาศัยแบบอย่างการพรรณนาเกี่ยวกับชีวิตชนบท ไร่ นา ตามแบบกรีก งานชิ้นสำคัญของเวอร์จิล คือ มหากาพย์ เรื่องเอเนียด เป็นมหากาพย์เทิดทูลเกียรติยศของออคตุสตุส และแสดงความมั่นใจในโชคชะตาของ โรมที่จะเป็นเจ้าครองโลก เวอร์จิลเป็นกวีที่ยิ่งใหญ่ของโรม และเป็นโฮเมอร์ของ ชาวโรมัน สอรัส เป็นกวีที่ยิ่งใหญ่เป็นที่สองรองจากเวอร์จิลในสมัยเดียวกัน แนวเรื่องประพันธ์ของสอรัสเช่นเดียวกับเวอร์จิล แพคซีทูลุสเป็นนักประวัติศาสตร์ ที่ยิ่งใหญ่ของโรม งานชิ้นสำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้แก่เขาคือ เยอร์มาเนีย ซึ่งเล่า เกี่ยวกับชีวิตของเผ่าเยอรมันในวิถีการดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับ ความหรูหราฟุ้งเฟ้อของชาวโรมันในขณะนั้น ซึ่งผลงานชิ้นนี้เป็นผลงานที่ประทับใจ แพคซีทูลุสมาก ในค่านการแพทย์ โรมันมีส่วนช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าทางความ ศัลยกรรมและสาธารณสุข ศัลยแพทย์ชาวโรมันรู้จักใช้เครื่องมือผ่าตัดประเภท ปากคีบคีบและเครื่องมืออื่น ๆ ผ่าตัด หอนซิด คอพอกและนิ้ว การผ่าตัดประสบ ผลสำเร็จเป็นที่พึงพอใจ การผ่าตัดเอาทารกออกจากครรภ์มารดา ในรายที่คนไข้ ไม่สามารถคลอดปกติ เป็นผลมาจากความสำเร็จของแพทย์ชาวโรมันเชื่อกันว่า จูเลียส ซีซาร์ เป็นทารกคนแรกที่เกิดและรอดชีวิตด้วยการผ่าตัดหน้าท้องจึง เรียกการผ่าตัดดังกล่าวว่า ศัลยกรรมแบบซีซาร์ ทั้งอารยธรรมกรีกและโรมัน โบราณได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของโลก ตั้งแต่ตอนกลาง คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ทางค่านกฎหมายนั้นชาวโรมันได้ออกกฎหมาย ฉบับแรกคือ กฎหมายสิบสองโต๊ะ ซึ่งประกาศใช้ในปี 449 ก่อนคริสตกาล เมื่อ โรมขยายตัวสังคมเจริญขึ้นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ทันกับ ความก้าวหน้าของสังคมก็ตามมา การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายมีเรื่อย ๆ มาตั้งแต่

ปลายสมัยสาธารณรัฐ และในระยะ 2 ศตวรรษแรกของสมัยจักรวรรดิ เอกสารต่าง ๆ ที่ได้อาศัยเป็นหลักในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โค้ดิก มติของสภาเซเนต และสภาประชาชน พระราชกฤษฎีกาของจักรพรรดิ มติของเพรเตอร์ และผู้พิพากษาหลักปรัชญาของพวกสโตอิก และข้อคิดเห็นของนักกฎหมายที่มีชื่อเสียง กฎหมายโรมันมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปในสมัยต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอิตาลี ฝรั่งเศส สเปน โปรตุเกส ประเทศต่าง ๆ ในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ นอกจากความเจริญในค่านกฎหมาย ระเบียบแบบแผนและความเจริญรุ่งเรืองในค่านต่าง ๆ ของโรมันที่ได้กล่าวมาแล้ว ภาษาลละตินซึ่งเป็นภาษาที่ชาวโรมันใช้พูดกันในสมัยโบราณ ก็นับว่าเป็นมรดกอารยธรรมชิ้นสำคัญที่สุด ที่โลกได้รับมาจากชาวโรมันในสมัยจักรวรรดิโรมัน แม้ต่อมาจักรวรรดิจะสูญสลายไปแล้วก็ตาม ภาษาลละตินก็ยังเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญต่อวิวัฒนาการของอารยธรรมยุโรปในสมัยต่อมาเมื่อประมาณ 400 ปีล่วงมาแล้ว ภาษาลละตินเป็นภาษาที่ใช้กันในหมู่ผู้ทรงความรู้ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเป็นส่วนมาก แม้แต่ในปัจจุบันนี้แพทย์และนักวิทยาศาสตร์ใช้ศัพท์ทางวิชาการเป็นคำละตินเป็นส่วนมาก และยอมรับภาษาลละตินเป็นศัพท์ที่ทั่วโลกใช้ด้วย พระอินนิทียาคาซอลลิใช้ภาษาลละตินเป็นภาษากลาง ภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน เช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน อิตาลีเลียน โปรตุเกส และรูเมเนียน มีรากคำศัพท์มาจากภาษาลละติน แม้แต่ภาษาอังกฤษซึ่งมีรากคำศัพท์ไม่ได้มาจากภาษาลละติน แต่ได้ขอยืมศัพท์ละตินมาเป็นคำศัพท์ในภาษาอังกฤษนับเป็นพัน ๆ คำ

### การศึกษาของโรมัน

การศึกษาของโรมันแบ่งออกได้ดังนี้ คือ

1. การศึกษาสมัยโบราณ ระหว่าง 739 - 300 ปีก่อนคริสตกาล
2. การศึกษาสมัยใหม่ ระหว่าง 300 ปี ก่อนคริสตกาล

สมัยที่กรุงโรมถูกเผา (ประมาณ ค.ศ. 114)

### การศึกษาสมัยโบราณ

การศึกษาสมัยโบราณของโรมันเริ่มที่บ้าน บ้านเป็นเสมือนโรงเรียน มีพ่อและแม่เป็นผู้ให้การศึกษอบรม การศึกษาที่สอนที่บ้านได้แก่ จริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา สอนให้เด็กมีความกล้าหาญ รู้จักพึ่งตัวเอง รู้จักทำมาหากิน รักษาบ้านเมือง นอกจากนั้นยังสอน การอ่าน การเขียน พลศึกษา และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ สอนให้ท่องจำกฎหมาย 12 หมู่ เพื่อให้เด็กมีความรู้ในสิทธิหน้าที่และกฎหมายของบ้านเมือง นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต สอนให้เคารพเทพเจ้า บิคามารคา ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณ รู้จักรับผิดชอบ มีความกล้าหาญ ซื่อสัตย์สุจริต

สำหรับเด็กหญิงจะได้รับการศึกษอบรมให้เป็นแม่บ้านที่ดี รู้จักเข้าสังคม และสอนให้ปั่นฝ้ายและทอผ้าได้

### การศึกษาสมัยใหม่

การศึกษาสมัยใหม่ของโรมัน ได้เริ่มหลังจากที่ได้ยึดต่อทำการค้ากับประเทศกรีกและประเทศที่เป็นอาณานิคมของกรีก ซึ่งใช้ภาษากรีกเป็นภาษากลาง ประมาณ 303 ปีก่อนคริสตกาล ได้มีผู้ตั้งโรงเรียนแบบกรีกในกรุงโรม จะสังเกตได้ว่าศิลปวิทยาการ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ของโรมันส่วนใหญ่

ได้รับอิทธิพลมาจากกรีก สมัยนั้นมีการแปลวรรณกรรมกรีกโดยใช้ภาษาละติน  
วรรณกรรมของกรีกที่ชาวโรมันใช้แปลนั้นได้มาจากการยืมหนังสือของกรีกมาไว้  
ในห้องสมุดกรุงโรม หลังจากที่ถูกกรุง Corinth แตก ประมาณ 146 ปี ก่อน  
คริสตกาล

การจัดการศึกษาแบบใหม่ของโรมัน ได้มีขึ้นประมาณ 100 ปี ก่อน  
คริสตกาล จนถึงปี ค.ศ. 100 เป็นโรงเรียนเอกชนแบบโรมันผสมกรีก การศึกษา  
แบบใหม่แบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ คือ

### 1. การศึกษาระดับประถมศึกษา (Ludis Literarum)

เริ่มรับนักเรียนเมื่ออายุประมาณ 7 - 12 ปี โดยจัดการศึกษาแบบที่เด็กผู้ชาย  
มาศึกษารวมกับเด็กผู้หญิง หรือที่เรียกว่าสหศึกษา ใช้วิธีการเรียนแบบกรีก  
ให้เด็กนั่งบนม้ายาว เรียงกันไปหน้าหลังและวางเป็นคู่ ๆ ไป เด็กจะเขียน  
ตัวอักษรลงบนแผ่นปาไปรัส เริ่มเรียนการนับนิ้วหรือคิคลูกคิด สำหรับกระดานคำ  
นั้นชาวโรมันเป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นใช้ในชวงยุคทองของเอเชนส์ การศึกษาวรรณคดี  
ได้แพร่หลายไปในกรุงโรม ผู้มีฐานะดีจะได้รับการศึกษาเบื้องต้นอย่างดี พวกเขา  
อาจได้รับการศึกษาบางเป็นกรณีพิเศษ หรือความจำเป็นแห่งสภาพแวดล้อม  
หรือมีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษ

สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาในสมัยนี้เด็กจะได้เรียน อ่าน  
เขียน เลข สุภาษิต กฎหมาย 12 หมู่ โรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียน  
กลางแจ้งหรือเรียนตามศาลา

### 2. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา (Grammar School)

หลังจากเด็กจบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว เด็กก็จะถูกส่งเข้าเรียนในโรงเรียน

ที่เรียกว่า เคอะแกรมมาติกุส เป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง 12-16 ปี หลักสูตรที่เรียนได้แก่ การวิเคราะห์และเรียนรู้เกี่ยวกับนักประพันธ์โคลงกลอน ร้อยแก้ว ทั้งนี้เด็กนักเรียนต้องแปลและตีความของโคลงกลอนแต่ละบรรทัด แต่ละย่อหน้า และพยายามเลียนแบบนักเขียน นักประพันธ์เหล่านั้น ผลงานของนักเขียนกรีกที่นำมาเล่าเรียนกันได้แก่ โฮเมอร์ มีแนนเคอร์ อีซอส และมินิคา และนักเขียนชาวละตินที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ซีเซโร เวอร์จิล และเทเรนซ์ เป็นต้น

นอกจากนั้นเด็กจะได้เรียน ภาษากรีก ภาษาลาติน วิชาวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตรรกวิทยา คณิตศาสตร์ ไวยากรณ์ จริยศาสตร์ เทววิทยา และดนตรี

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกรุงโรม เปรียบเสมือนพื้นฐานการฝึกหัดวาทศิลป์ มีข้อแตกต่างจากการศึกษาระดับมัธยมของกรีก คือ การศึกษาของโรมันมีการสอนภาษาและวัฒนธรรมต่างชาติ แต่ของกรีกไม่มี

3. การศึกษาวาทศิลป์ (Rhetorical School) เริ่มตั้งแต่อายุ 16 ปีขึ้นไป โรงเรียนวาทศิลป์ได้ตั้งขึ้นประมาณ 55 ปีก่อนคริสตกาล การศึกษาในระดับนี้ ได้แก่ วิชาวาทศิลป์ ภาษากรีก ภาษาลาติน คำนวณ ดนตรี กฎหมาย ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จริยศาสตร์ ตรรกวิทยา และดาราศาสตร์

การศึกษาวาทศิลป์ เป็นการศึกษาที่ชาวโรมันให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะชาวโรมันถือว่า ผู้มีการศึกษาคือ มีความเฉลียวฉลาด ต้องเป็นนักพูดที่ดี มีวาทศิลป์ในการพูด การโต้ตอบ อย่างมีไหวพริบ

4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา หรือการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เริ่ม



หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนวาทศิลป์แล้ว มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ได้แก่ Rhode University, University of Alexandria มีการสอนหลายสาขาวิชา ซึ่งได้แก่ คณิตศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ กลศาสตร์ วาทศิลป์ นิติศาสตร์ และแพทยศาสตร์ เป็นต้น

### นักการศึกษาที่สำคัญของโรมัน

ซีเซโร (Cicero) มีชีวิตระหว่าง 106 - 43 ก่อนคริสตกาล ซีเซโรเป็นนักการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถทางด้าน ปรชญา วาทศิลป์ กฎหมาย และอักษรศาสตร์ ซีเซโรได้รับอิทธิพลจากการศึกษกรีก เป็นครูสอนหนังสือ และได้แสวงหาความรู้โดยการท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซีเซโรได้เขียนหนังสือไว้มากมาย ที่ใช้เป็นตำราทางการศึกษาที่สำคัญมากชื่อ "De Oratore" มีทั้งหมด 3 เล่ม

ควินทิลเลียน (Quintilian) มีชีวิตระหว่างคริสต์ศักราช 35 - 97 เป็นนักการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาระดับมัธยมปลายเป็นอย่างมาก หลักการศึกษาของควินทิลเลียนมีดังนี้

1. เน้นให้ครูสนใจศึกษาความถนัดของเด็กแต่ละคน เมื่อแน่ใจว่าเด็กมีความถนัดทางด้านใดโดยเฉพาะก็ให้ส่งเสริมในด้านนั้น ๆ เป็นพิเศษ
2. สอนเด็กโดยวิธีจริงจัง ไม่ใช่การขู่เข็ญหรือลงโทษ
3. ก่อนที่จะให้เด็กท่องจำต้องให้เด็กเข้าใจบทเรียนให้ดีเสียก่อน

4. การเรียนเป็นกลุ่มจะช่วยให้ผลดีว่าการเรียนคนเดียว เพราะเด็กจะได้เรียนรู้และรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อน

5. การสอนนักเรียนเป็นกลุ่มนั้นควรเป็นกลุ่มเล็ก เพราะครูสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง และเด็กจะรู้จักกันไ้เร็วกว่ากลุ่มใหญ่

6. ครูควรเตรียมการสอนให้พร้อม และวิธีการสอนที่ดี

7. สอนให้เด็กมีประสบการณ์คล้าย ๆ กับที่เป็นอยู่ในชีวิตจริง และสอนให้เด็กรู้จักคิด

การเปรียบเทียบความแตกต่างของชนชาติกรีกและโรมัน

กรีก

โรมัน<sup>1</sup>

1. ถนัดด้านการคิดและริเริ่ม (Creativeness) มีอุดมคติสูง เป็นศิลปิน

2. เจริญทางด้านวรรณกรรม ปรัชญา และศิลปะ

3. มีการอบรมสั่งสอนมาก

4. ถือหลักการหาความสุขจากธรรมชาติ ชื่นชมความงามด้านศิลปะ

1. ถนัดด้านปฏิบัติ (Concrete Practice) มีความสุขและขยันในการทำงาน

2. เจริญและถนัดทางด้านกฎหมาย และการบริหาร

3. มีการฝึกฝนมาก

4. ภูเขาอ่านาจและผลแห่งงานชีวิตเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

---

1 สังวร พิชยนทรโยธิน. ประวัติการศึกษาตะวันตก. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. น.17.

กรีก

5. คนหนุ่มมีลักษณะช่างคิด ช่างฝัน  
ชอบสนุก ทำงานไม่ค่อยยั่งยืน

โรมัน

5. คนหนุ่มมีลักษณะเป็นผู้หลักผู้ใหญ่  
หนักแน่น ออกทน มีหลักธรรม  
และค่านิยมประจำใจ

การศึกษาของโรมันในสมัยต่อมา เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เพราะในสมัยนั้น ชาวยิวที่อยู่ในประเทศปาเลสไตน์ตกอยู่ภายใต้การปกครองของโรมัน ไคน์ศาสนาคริสต์เข้ามาเผยแพร่ในจักรวรรดิโรมันในรัชสมัยพระเจ้า Claudius ซึ่งครองราชย์ระหว่างคริสต์ศักราช 41 - 54 ไคน์มีการกำจัดชาวยิว และชนชาติอื่นที่นำศาสนาคริสต์มาเผยแพร่ เพราะชนเหล่านั้นไม่ยอมบูชาเทพเจ้า ไคน์มีการจับผู้ที่มีถือศาสนาคริสต์มาทำทารุณและประหารชีวิตอยู่เสมอ ในสมัยพระเจ้า Galarius พระองค์ยอมให้ศาสนาคริสต์มีสภาพเหมือนศาสนาอื่น และในปี ค.ศ. 313 จักรพรรดิ Constantine ทรงให้เสรีภาพแก่ชาวโรมัน ให้นำถือศาสนาคริสต์ได้ และในปี ค.ศ. 391 สมัยพระเจ้า Theodosius ประกาศให้ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ ห้ามประชาชนนับถือศาสนาอื่น ในสมัยนั้นมีการตั้งโรงเรียนสอนศาสนาขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนผู้ที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ โรงเรียนสอนศาสนาที่คณะสงฆ์ตั้งขึ้น มีทั้งหมด 4 แบบ คือ

1. โรงเรียนสอนศาสนาโดยเฉพาะ เรียกว่า Catecuminial Instruction สอนผู้ที่เข้ามานับถือศาสนาคริสต์ ต่อมาได้เปลี่ยนแนวการสอนเป็น การฝึกอบรมผู้ที่มีความประสงค์จะบวช มีพระเป็นผู้สอนวิชาต่าง ๆ ได้แก่ ศาสนา จริยธรรม การสวดมนต์ การอ่าน การเขียน เป็นต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 2 ปี

## 2. โรงเรียนนักธรรม (Catechetical School)

วิชาที่สอนได้แก่ วิชาธรรมวิภาค ภาษาลาติน วาทศิลป์ ปรัชญากรีก ไวยากรณ์ คณิตศาสตร์ การาศาสตร์ วรรณวิทยา เป็นต้น

## 3. โรงเรียนสำหรับฝึกพระ ที่จะไปประจำอยู่ตามวัดในที่ต่าง ๆ

(Cathedral School) สอนให้พระเคร่งครัดในศาสนา รู้จักและเข้าใจ ศาสนาอย่างลึกซึ้ง

## 4. โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยนักบวช (Monastic School)

ในสมัยที่ศีลธรรมของชาวโลกเริ่มเสื่อมลง รับผิดชอบต่อ 12 - 18 ปี เข้าศึกษา เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา สอนการอ่านและการเขียน ชีบร้อง คนตรี เพื่อให้เข้าใจคัมภีร์และพิธีทางศาสนา เป็นโรงเรียนที่ได้รับความนิยมมาก

คริสตศาสนาเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในจักรวรรดิโรมัน มีการส่งพระออกไปเผยแพรศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งในยุโรป มีการตั้งโรงเรียนสอนศาสนาขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลต่อการศึกษาของยุโรป โดยเฉพาะทางด้านตะวันตกตั้งแต่นั้นมา